

Det diskuteras ondska i Flen

TEXT & BILD ANDREAS HOFFSTEN

Det ligger förstås nära till hands att arbeta med Jan Guillous *Ondskan* på Prins Wilhelms gymnasiet i Flen. Bara lite drygt en mil österut ligger Solbacka, numera sport och konferensanläggning, men en gång i tiden själva brottsplatsen och modell för Stjärnsberg som internatskolan heter i Guillous bok såväl som i Mikael Häfströms filmatisering av boken. Gymnasieskolan i Flen har genomsyrats av Guillous ondska under hösten och Zoom beslöt sig för att ta en titt.

ELSA WERME HAR musiketeter och sammedia treor gemensamt i svenska. Många i klassen har sett berättelsen om Erik Ponti i filmen *Ondskan*. Nästan alla har läst boken och man har även läst och sett andra böcker och filmer, bl a *Flugornas herre* i ett temaarbete kring godhet och ondska, ett arbete

som förstås kommit att handla mycket om värdegrund, demokrati men också om våld samt ett försök att ringa in vad som ryms i begreppet ondska. Eleverna har just skrivit en förberedande skrivning inför det nationella provet på temat "Vad är en god människa?" när Zoom dyker upp på en lektion och ett gemensamt samtal kring filmen/boken.

Klassen diskuterar i grupper och associationsrikedomen gör diskussionen intensiv och spretig. Några repliker och tankar:

En flicka reflekterar kring Eriks situation: "Det är ju lättare för honom, han står friare, han har inga föräldrar som trycker på hemifrån och som kanske har gått på skolan." Kompisen vid sidan av fyller på: "Ja, och om Erik skulle gå längre än ett år på Stjärnsberg – skulle han orka vara så kaxig då, knappast." Inre trygghet, enades man om – det kommer från familjen, där finns grunden. Men en elev kontrar med att: "ju fler erfarenheter du samlar på dig i livet, ju säkrare vet du vad som är viktigt för dig. Erik är ju så stark för att han har en inre kärna av övertygelse. Att han sen är så hård är en annan sak."

Vid ett annat bord intresserade man sig för hur grupptricket fungerade i filmen. Den scen man valde att närmare analysera var den när en kompis håller iskallt vatten på Erik och sedan lämnar honom ensam, fastspänd och frysande i natten. "Hur kan man bara göra något så fegt!" undrade en flicka. "Trycket är enormt, tror ni alla i Tyskland ville bränna judar under andra världskriget" – fick hon till svar. Flera elever kunde känna igen situationen och översätta den till egna erfarenheter. Över huvudet visade diskussionen hur lätt det var att föra över berättelsens tematik till situationer som berörde eleverna i deras vardag.

Gruppen hade också samtalat kring skillnaden i nu och då, att framförallt mammans beteende var ett uttryck för en annan generations sätt att fungera, men grupptricket är nog lika starkt idag och något som alltid är farligt och som man hela tiden måste föra en dialog kring.

Att klasskampen kanske ändå inte är helt död kan vi avläsa av följande tanke, även den från en flicka: "Vi kan tycka att det är hemskt med det in-

byggda klasssystemet i filmen, men strukturen med kamratuppföstran fungerar ändå. De är rikemansbarn, det blir ändå direktörer i näringslivet av dem."

Läraren Elsa Werme tar upp fenomenet nollning som hon menar är ett uttryck för kamratuppföstran och som ledningen för skolan beslutat att inte längre tillåta, något som eleverna fullt ut verkar acceptera. Eller så håller de som inte tycker så tyst.

Vi kommer in på skolans roll, i hur hög grad lärare också finns tillgängliga för samtal och stöd.

– Är det ett tillåtande klimat här på skolan? Har ni förtroende för oss? – frågar Elsa rättfram och lägger till att i skollagen står uttryckligen att eleverna skall känna att alla på skolan lever efter en gemensam värdegrund.

En elev svarar att jo, visst, men ni är lärare, ni undervisar och ni ser ändå aldrig alla blickar och suckar, det där lilla men jätteeffektiva sättet att mobba.

Senare, efter lektionen över en kopp kaffe, är Elsa Werme djupt upprörd över nedrustningen i den svenska skolan. Det slår mot eleverna och som alltid i första hand mot de svaga: "Det är så oerhörda krav på ungdomar idag, de ska vara snygga, ha rätt stil och passa i kompisgänget samt förstås prestera bra resultat i skolarbetet. Det här går inte ihop, det är A och O för att elever skall kunna tillgodogöra sig undervisningen, att de också mår bra.", menar Elsa Werme med något sotsvart i blicken och tillägger:

– Efter filmvisningen var många elever upprörda över lärarnas och i förlängningen, vuxenvärldens svek.

Ondskan möjliggör med andra ord möten på flera plan förstår jag, skolledningsdemokrati och värdegrund kan förvisso innehålla många och vackra ord. På Prins Wilhelmgymnasiet får jag en känsla av att det tas på lite större allvar.

Jag frågar om hur hon som lärare ser på bok och film.

– Boken fungerar som en öppnare, många läser ingen annan bok under hela sin gymnasietid. Och den är lätt att koppla till egna erfarenheter och engagerar även flickorna trots sin utpräglat manliga värld.

– Vi köper in och köper in men

boken bara försvinner. Det är ju ett rätt gott betyg. Men filmen är ett verktyg, nu når vi alla elever, även de som vägrar läsa. Visserligen står det ingenstans i kursplanen att du ska ha läst en bok, men Elsa Werme vill gärna vara lite motvalls och tycker att alla elever i svenska ska ha läst åtminstone en bok under gymnasietiden.

Oh tider, oh seder suckar säkert en och annan.

ELEVERNA MED TILLVAL Media har utifrån olika ingångar jobbat med filmen *Ondskan*, berättar läraren Lars Halvarsson. Eleverna delade upp sig i tre grupper där en grupp gjorde en utställning på skolan utifrån valda repliker ur filmen som de "kommenterade" med en fotografisk bild. Ett vackert ljussatt foto föreställde exempelvis en tjock trädgren som ligger över en stig i skogen. Under stod följande att läsa: "Jag är inte som du Silverhielm". Det var spännande att se hur några bilder förmerade och kommenterade de olika citaten ur filmen på ett överraskande sätt.

En annan grupp gjorde ett reportage från Solbacka med en fotoutställning, bland annat med klassfotot från klass 4/5 där Jan Guillou finns med samt Peter Islinger, verklighetens Pierre Tanguy. Den tredje gruppen delade sig i två och gjorde varsin film om filmen där man fick möjlighet att intervjua självaste Jan Guillou (för han är ju verkligen ett fenomen om inte en ikon inom svensk samhällskritik) om hans syn på filmen och verkligheten. Att det kan rymmas flera sanningar om hur man i efterhand upplever sin skoltid, ja det framstod klart. Vi får också höra hur Guillou "gråtränar" inför den medieomsusade svenska premiären. Grupperna hade även tillgång till vissa klipp ur filmen för att illustrera – eller bara lätta upp med. Den ena gruppen hade också intervjuat scenmästaren från inspelningen i studio 2 på Filmhuset i Stockholm.

PÅ VÄG HEM har jag tillfälle att läsa elevernas essäer över temat "Vad är en god människa?" Det är många kloka tankar att fundera kring och jag fastnar för en: "Men att vara en god människa handlar inte bara om att vara god mot andra, man måste vara god mot sig själv också." Så sant.